

Наукове-методичне забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою: вади функціонування системи та напрями їх виправлення

Під час перебування у межах інституціонального простору ВНЗ Європи (стажування у Франції та Фінляндії) та маючи можливість вивчати досвід їх розвитку знаходячись безпосередньо в середині відповідної системи, автором публікації було з'ясовано деякі з умов ефективної розбудови моделі майбутнього фахівця. Отримані висновки були нами перевірені практикою взаємодії з University of Social Sciences and Humanities (Варшава, Польща) та Baltic International Academy (Рига, Латвія) під час підготовки Угоди про створення і реалізацію програми подвійного диплому бакалаврського рівня між Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ») та відповідними європейськими ВНЗ. За результатами порівняння змісту та обсягів навчальних програм, були виявлені не лише розбіжності в організації науково-методичного забезпечення навчального процесу, а і з'ясовані причини їх виникнення. На наше переконання, вітчизняна система підготовки фахівців з вищою освітою, так само, як і підготовка науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації, містить певні системні вади, серед яких слід звернути увагу, перш за все, на такі:

- втрата зв'язку змісту вищої освіти з реальною практикою професійної діяльності, а відповідно і потенціалів для гармонійного розвитку, як окремої особистості (споживача освітніх послуг), так і суспільства в цілому;
- відсутність взаємодії між замовниками, виконавцями та споживачами освітніх послуг щодо напрямів та обсягів формування тих чи інших професійних якостей у майбутніх фахівців;
- нерозуміння адміністрацією більшості ВНЗ потенціалів університетської автономії для організаційного розвитку, а також механізмів залучення бізнесу до співпраці з ВНЗ у реалізації інноваційних проектів;
- недосконалість вітчизняних стандартів освітньої діяльності та стандартів вищої освіти, а також норм і правил щодо організації та проведення ВНЗ науково-методичної роботи тощо.

Серед основних причин виникнення вище наведених вад, на нашу думку, можна виділити, з одного боку, неузгодженість попиту та пропозиції між замовниками та споживачами освітньої послуги, а з іншого – відсутність кореляції між теоретичними знаннями та практикою їх використання у межах професійної діяльності. Ігнорування цих факторів може бути причиною втрати не лише наявних потенціалів розвитку вітчизняними ВНЗ, а і умовою суттєвого уповільнення темпів трансформації соціально-економічної підсистеми суспільства за напрямом її наближення до європейських стандартів. Циклічне повторення у межах навчального процесу недосконало складених навчальних програм обумовлює не лише руйнування так званої моделі ефективного фахівця, а і впливає на динаміку розвитку його трудових можливостей. Розуміння особистістю (майбутнім фахівцем) того факту, що

реалізація набутих нею під час навчання у вітчизняному ВНЗ знань та навичок у межах майбутньої професійної діяльності, у переважній своїй більшості, не може забезпечити підтримання достатньої якості життя (рівень очікуваної після закінчення ВНЗ заробітної плати не відповідає мінімальним потребам людини щодо забезпечення якості життя) обумовлює формування інтересу до можливості отримання освіти за межами України. Найбільш обдаровані та талановиті випускники вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладів, маючи перспективи безкоштовного навчання в європейських ВНЗ, та оцінюючи майбутню можливу користь від вищої освіти, все далі частіше надають перевагу зарубіжним ВНЗ. Крім того, слід визнати той факт, що вітчизняна система вищої освіти, не дивлячись на її відносну потужність та існуючи потенціали для подальшого розвитку, поступово втрачає попит, у тому числі, і серед іноземних абітурієнтів. Така тенденція, на думку фахівців, стала можливою внаслідок зниження якості вищої освіти в Україні. За інформацією начальника управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції МОН України Г.І. Новосад, переважна більшість послів країн Центральної та Південної Азії в Україні (переважна кількість іноземних студентів в Україні є громадянами Туркменістану (20%), Азербайджану (16%), Індії (6,7%) [2]) підтверджують факт зниження довіри з боку абітурієнтів їх країн до якості вищої освіти здобутої у межах інституціонального простору України. Виникає питання, щодо конкурентоздатності вітчизняної системи вищої освіти в контексті її порівняння з кращими світовими моделями. Скоріше за все, відповідь на це питання не задовольняє, а ні державу, як основного замовника послуги щодо підготовки фахівців з вищою освітою, а ні суспільство, як споживача професійних якостей підготовлених ВНЗ фахівців, а ні саму особистість, яка обирає вітчизняну систему вищої освіти не з огляду на її можливості у формуванні індивідуального трудового потенціалу людини, а через її відносну доступність.

Цілком очевидно, що система вищої освіти потребує на проведення реформ за напрямом підвищення якості надання освітньої послуги. Відповідна проблематика перебуває у межах першочергової уваги членів Національної ради реформ. Під час одного з останніх засідань Національної ради реформ (№12, 05.10.2015), якість змісту та методики навчання була визначена у паспорті реформи освіти і науки на рівні однієї з стратегічних цілей [1, с. 3]. За інформацією фахівців МОН України, на сучасному етапі реформування вищої освіти, питання забезпечення відповідності навчальних програм потребам ринку та наукових досягнень є вирішеними. Разом з тим, аналітики Федерації роботодавців України звертають увагу на той факт, що «нинішній рівень знань випускників ВНЗ і дисбаланс у системі освіти не влаштовують ні роботодавців, ні молодих людей, які не можуть знайти роботу» [3]. Отже маємо протилежні за своїм змістом результати оцінювання рівня знань випускників ВНЗ, тими інститутами, діяльність яких, за напрямом вирішення питання якості вищої освіти, повинна не лише корелюватися, а і бути узгодженою як за метою, так і за своїм змістом.

Цілком очевидно, що участь роботодавців в освітньому процесі не повинна обмежуватись процесами організації практики та стажувань майбутніх фахівців. На наше переконання, їх компетенція повинна розповсюджуватися у тому числі і на питання змісту навчальних програм та формулювання вимог до рівня знань майбутніх фахівців. Нажаль, у межах вітчизняного інституціонального простору, потенціали взаємодії ВНЗ та реальними виробництвами, щодо формування змісту навчальних програм, реалізуються у досить обмеженому обсязі. Як правило, автори навчальних програм вирішують питання розбудови їх змісту без залучення представників реального сектору економіки, що безумовно впливає, як на якість самої навчальної програми, так і на якість підготовлених за нею фахівців.

Приймаючи до уваги вище наведене можемо сформулювати такі основні висновки. По-перше, на наше переконання, питання науково-методичного забезпечення навчального процесу, так само як і питання взаємодії ВНЗ з реальним виробництвом, можуть бути вирішені за допомогою досвіду функціонування так званих корпоративних університетів, адже саме їх професійна діяльність є квінтесенцією взаємодії теоретичного знання з практикою його використання. Система підготовки фахівців у межах корпоративних університетів передбачає діалектику єдності навчання з безпосереднім виробництвом. Отже, формування корпоративних навчальних закладів та організація їх функціонування у межах структури ВНЗ, на нашу думку, дозволить наблизити стандарти вищої освіти та освітньої діяльності до очікуваного роботодавцями рівня. По-друге, вітчизняна система підготовки фахівців з вищою освітою може бути покращена за рахунок прийняття до уваги та подальшої реалізації потенціалів функціонування та розвитку програм подвійних дипломів. Узгодження змісту та практики реалізації навчальних програм з ВНЗ-партнером, є підґрунтям не лише для удосконалення вітчизняних навчальних програм за напрямом їх адоптації до вимог європейських норм, а і умовою розвитку науково-методичного забезпечення навчального процесу. Це пов'язано з тим, що програми подвійних дипломів передбачають у тому числі і організацію співпраці між науково-педагогічними працівниками за напрямом обміну професійним досвідом та партнерської участі у формуванні змісту навчальних програм.

Список використаних джерел

1. Квіт С.М. Реформа освіти і науки [електронний ресурс] / Матеріали засідання Національної ради реформ №12 від 05.10.2015 р. // Національна рада реформ. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/sites/default/files/imce/3.1nrc_edupresentation_final_print.pdf
2. Кількісно-географічні показники [електронний ресурс] / Актуальні статистично-аналітичні показники надання освітніх послуг іноземцям // Український державний центр міжнародної освіти. – Режим доступу: <http://intered.com.ua/Актуальні-статистично-аналітичні-показники>
3. Роботодавці скоротять безробіття серед молоді [електронний ресурс] / Події: 16.05.2013 // Федерації роботодавців України. – Режим доступу: <http://ua.dmitryfirtash.com/event/831>